

**ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE
ÜLKEMİZDEKİ SÜRİYE’Lİ SIĞINMACILARIN HUKUKİ
DURUMU**

Yrd. Doç. Dr. Süleyman DOST¹

ÖZET

1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi’ne göre sığınmacı “Vatandaşı olduğu devletin ülkesinde meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” olarak kabul edilmektedir. Ancak uygulamada ya devletlerin getirdiği çekinceler veya ulusal düzenlemeler sebebiyle kavram kargaşası olduğu ve buna bağlı olarak sığınmacıların hukuki statüsünde belirsizlik doğduğu açıktır. Bu nedenle ulusal ve uluslararası düzenlemeler bağlamında Suriye’den gelip ülkemize sığınmış kişilerin hukuki statüsünün tartışılması gerekmektedir.

---

¹Yrd. Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, **email:** suleymandost@sdu.edu.tr

Sığınmacıların hukuki statüsüne ilişkin en önemli uluslararası düzenlemeler, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 tarihli Protokol'dür. Diğer yandan devletler sığınmacılarla ilgili ulusal düzenlemeler yapmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde de 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kabul edilmiş ve 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu Kanun sığınmacıların ülkemizdeki hukuki durumunu düzenlemiş, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma gibi yeni uluslararası koruma statüleri ihdas etmiştir. Bu bakımdan kavram kargaşasının da önüne geçmeye çalışmıştır. Çalışmamızda bu kanun ve diğer uluslararası düzenlemeler bağlamında ülkemizdeki Suriyeli sığınmacılar sığınmacıların hukuki statüsü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mülteci, Sığınmacı, Yabancı, Uluslararası Koruma, Cenevre, Sözleşme.*

THE LEGAL STATUS OF SYRIAN ASYLUM SEEKERS IN THE FRAME OF NATIONAL AND INTERNATIONAL REGULATIONS IN TURKEY

ABSTRACT

In the 1951 UN Geneva Convention Relating to the Status of Refugees, asylum seekers is recognized: "Any person who is the citizens of its state's territory as a result of events occurring and owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, natioanality, membership of particular group or poltical opinion, is outside the country of his natioanality and is unable

or owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it.” However, there is confusion of concepts due to states reservations and national regulations in practice. Consequently, there is uncertainty about the legal status of asylum seekers. Therefore the legal status of asylum seekers who have come to our country from Syria should be discussed in the context of national and international regulations.

The most important international regulations concerning the legal status of asylum seekers are 1951 UN Geneva Convention Relating to the Status of Refugees and 1967 Protokol Relating the Legal Status of Refugees. On the other hand states operate domestic legislation on asylum seekers. In this context, our country No. 6458 dated 04.04.2013 Foreigners and International Protection Act was adopted and was published in the Official Gazette No. 28615 dated 11.04.2013. The Act regulates the legal status of refugees and new international protection status which are conditional refugees, subsidiary protection and temporary protection. In this regard it has tried to prevent confusion of concept. In this work, it will be discussed the legal status of Syrian asylum seekers in Turkey in the context of this Act and the other international regulations

Key Words: *Refugee, Asylum seekers, Aliens, International Protection, Genova, Convention.*

I-GİRİŞ

Dünyada çok sayıda insan çeşitli sebeplerle vatandaşı olduğu/ikamet ettiği ülkeyi terk etmek zorunda kalabilmektedir. Bunlardan bir kısmı terk ettiği

ülkeye rahatlıkla geri dönebilmekte veya geri dönmesinin önünde hiçbir engel bulunmamaktadır. Ancak diğer bir kısmı, *zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu* için vatandaşı olduğu/ikamet ettiği ülkeye geri dön(e)memekte ve dönmek istememektedir². İşte bu ikinci gruba genel olarak sığınmacı³denmektedir. Doktrinde farklı sığınmacı tanımlarına rastlamak mümkündür. Bu tanımlardan birisinde, “uyruğunda bulunduğu ya da ikamet ettiği devletin ülkesini, çeşitli baskılar ya da ayrımcı yasal kovuşturmalar nedeniyle terk ederek, yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi temsilciği ya da konsolosluk binalarına, savaş gemilerine ya da devlet uçak gemilerine giren ve bu devletin korumasını arayan” kişi olarak tarif edilmiştir⁴. Diğer bir tanıma göre sığınmacı “vatandaşı bulunduğu ülkeyi dine veya ırk ayrımına dayanan sebeplerle ya da ekonomik veya politik görüşleri veya siyasi olaylar sonucu iradesiyle yahut iradesi dışında terk etmek zorunda kalmış ve o ülkenin diplomatik korumasından yararlanamayan kişidir⁵. Bir başka tanımda “vatandaşı olduğu memlekette vuku bulan siyasi olaylar sebebiyle bu ülkeyi iradesiyle veya zorla terk etmiş ve yeni bir devletin vatandaşlığına geçmemiş ve herhangi bir

² Aslında 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 14. maddesi “Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma imkânından yararlanma hakkına sahiptir” diyerek, sığınmayı insan hakları kapsamında kabul etmiştir.

³ Bu çalışmada “sığınmacı” (asylumseeker) terimi, ulusal ve uluslararası düzenlemelerdeki “mülteci” (refugee) terimi ile karıştırılmaması için özellikle tercih edilmiştir. “Sığınmacı” genel olarak “başka bir ülkeye sığınan, sığınma arayan, henüz mülteci statüsü tanınmayan kişi” anlamında kullanılmıştır. Kavram için bakınız: ÇİÇEKLİ, Bülent, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos-2014, s.246-247.;KARA, Polat / KORKUT Recep, “Türkiye’de Göç ve İltica”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:467, Haziran-2010, s.154-155.; TÜRKOĞLU, Oğuzhan, “Mülteciler Ulusal / Uluslararası Güvenlik”,*Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt/Vol. XXX, Sayı/No. 2, 2011, s.101-118.; Doktrinde PAZARCI, “sığınmacı” kavramını mülteci kelimesi ile aynı anlamda kullanmış, bu statüde olmayan diğerleri için “asylumseeker” kelimesinin karşılığı “sığınma arayan” kavramını tercih etmiştir. Bakınız: PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011, s.214.

⁴ PAZARCI, s.214. Geleneksel uluslararası hukukta ülkesel sığınma hakkı, bir devletin, uyruğunda bulunduğu ya da ikamet ettiği devletteki baskılardan kaçan yabancıların ülkesine girmesine ve ülkesinde kalmasına izin verme hakkıdır. Devletin böyle bir yükümlüğünün olup olmadığını ise, o devletin ulusal mevzuatı ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalar belirleyecektir. PAZARCI, s.215.; 1951 Cenevre Sözleşmesinden önce yapılan tanımlar için bakınız: CHIMNI, B.S. (Ed), *International Refugee Law*, Sage Publications, London, 2000, s.10 vd.; Karşılaştırmalı hukuktaki tanımlar için bakınız: CARLIER, J.Y. / VANHEULE, D. / HULMANN, K. / GALIANO, C.P., *Who is Refugee?*, KluwerLaw International, London, 1997.

⁵ TEKİNALP, Gülören, *Türk Yabancılar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2003, s.8.

devletin diplomatik koruması altında bulunmayan kimse” olarak ifade edilmiştir⁶. Bu tanımlar uluslararası düzenlemelerde, *belirli sebepler yüzünden zulme uğramaktan korktuğu için kendi ülkesini terk ederek yabancı bir devletin ülkesine sığınan kişi*(mülteci) şeklinde somutlaşmıştır.

Aşağıda ele alınacağı gibi 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesi⁷1/A-2. maddesinde *mülteciyi* “Vatandaşı olduğu devletin ülkesinde meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” şeklinde tarif etmektedir. Sözleşme, daha müsait hükümler saklı kalmak kaydı ile mülteciyi genel olarak yabancı ile eşit hukuki statüde kabul etmiştir. (m.17) Ayrıca Sözleşme, Sözleşme hükümlerinin bütün mültecilere, ırk din, menşeyi farkı gözetilmeksizin uygulanacağını düzenlemiştir⁸.

Ancak Sözleşme ile yapılan mülteci tanımı günden bu yana hep tartışılmalıdır. Sözleşme’nin soğuk savaş ürünü olması, Avrupa merkezli bir sığınmacı tanımının yapılması ve doğu bloku birçok devletin Sözleşme’nin yapılış aşamasında bulunmaması sebepleriyle sığınmacı tanımı ile ilgili

⁶ ÇELİKEL, Aysel / GELGEL, Günseli Öztekin, *Yabancılar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014, s.19.

⁷ İşbu Sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda 1950 tarihinde kabul edilmiş, 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış ve 22 Nisan 1954 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Türkiye Sözleşme’yi 29 Ağustos 1961 tarih ve 359 sayılı Kanun’la, çekince koyarak onaylamıştır. Kanunun 2. maddesine göre, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme’nin 42. maddesinin bahsettiği imkana uygun olarak, onaylama anında aşağıdaki ihtirazi kayıt kabul edilmiştir: “Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, mülteciye Türkiye’de Türk uyruklu kimselerin haklarından fazlasını sağladığı şeklinde yorumlanamaz.” Bakınız: 5 Eylül 1961 tarih ve 10898 sayılı R.G.

⁸ Sözleşme’nin mülteciyi diğer yabancılara göre daha avantajlı konuma getiren hükümleri için bakınız: ÇELİKEL / GELGEL, s.21 vd.

tartışmalar bir türlü sonlanmamıştır. Ancak daha sonra çok sayıda devletin bu Sözleşme'nin tarafı olması ve Avrupa devletlerinin, Sözleşme'ye taraf devletlerin sayıca yüzde otuzunu teşkil etmesi sebebiyle, Sözleşme'de yer alan tanımın “evrensel” hale geldiğini söylemek mümkündür. Bununla beraber sığınmacı tanımının evrenselliği hala tartışmaya açıktır⁹. Mesela Sözleşme'nin tanımında yansıtıl(a)mayan ve pek çok farklı yoruma yol açan aile üyelerinin statüsü bunlardan birisidir¹⁰.

Sözleşme'de yer alan sığınmacı tanımındaki tartışmalar sürerken, uygulamada devletlerin getirdiği çekinceler veya ulusal düzenlemelerin Sözleşme'den farklı şekillerde yapılması sebebiyle kavram kargaşası daha da artmıştır. Buna bağlı olarak sığınmacıların hukuki durumundaki belirsizlik giderek derinleşmiştir. Bu nedenle doktrinde sığınmacı tanımının kapsamının yeniden düşünülmesi gerektiği ileri sürülmüştür¹¹.

Hatta bu durum, Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın mültecilerden sorumlu birimi olan Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Kuruluş Statüsü'ne de yansımış ve bu Statü'de tarih ve coğrafi sınır olmaksızın Birleşmiş Milletlerden koruma ve yardım görececek kişilerin belirlenmesinde Sözleşme'den daha geniş bir tarif yapılmasına sebep olmuştur¹².

⁹ SZTUCKI, Jerzy, “Who is Refugee? The Convention Definition: universal or absolute?”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999, s.55-56. Yazar bir tanımın evrenselliği için, ne çok ayrıntılı (detailed) ne de çok özet (precise) olmaması, yani esnek (flexibility) olması gerektiğini belirtmektedir. Bakınız: s.58.

¹⁰ PLENDER, Richard, *International Migration Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 1988, s.372-385.

¹¹ STEINBOCK, Daniel J., “The Refugee Definition as Law: issues of interpretation”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999, s.13-36.; TUITT, Patricia, “Rethinking the Refugee Concept”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999, s.106-117.; Mültecileri korumayı amaçlayan bölgesel nitelikli uluslararası bazı anlaşmalarda daha kapsamlı mülteci tanımlarının bulunduğu hakkında bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.247.

¹² Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Statüsü, m.6/B.; Ayrıca bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.243.

Kendi ülkesini terk ederek başka ülkeye sığınan kişiler, sığındıkları ülkede genellikle siyasi, sosyal, kültürel ve en önemlisi de hukuki açıdan büyük sorunlara yol açmaktadır. Sığınan kişilerin sayısı az olduğu takdirde bu durum genellikle iki devleti ilgilendirmektedir. Ancak sığınan sayısı fazla olduğu takdirde bu durum sadece iki ülkeyi değil uluslararası toplumu ilgilendiren bir sorun haline gelmektedir. Sığınmacılık beraberinde sığınılan devlete, sığınan kişi ve aile üyelerinin beslenme, barınma, sağlık, eğitim, iş, sosyal güvenlik gibi temel insan haklarını ve insancıl hukuku ilgilendiren problemleri çözme külfeti getirmektedir. Bu durum devletleri iç ve dış sığınmacı politikası belirlemeye zorlamaktadır¹³.

Bu çalışmanın konusunu teşkil eden ve son elli yılın belki de en büyük sığınmacılık olaylarından birisi Suriye’li sığınmacıların hukuki durumudur¹⁴. Suriye vatandaşı yaklaşık dört milyon kişi, ülkelerindeki iç karışıklık sebebiyle diğer komşu ülkelerle birlikte kitlesel olarak Türkiye’ye de sığınmışlardır. Sadece Türkiye’ye sığınan kişi sayısı resmi olmayan rakamlara bakılırsa bir milyonu aşmış durumdadır¹⁵. Dolayısıyla bu durum sadece Türkiye-Suriye arasındaki bir sorun olmaktan çıkıp uluslararası bir sorun haline dönüşmüştür. Bu çalışmada sığınmacılar ile ilgili uluslararası ve ulusal düzenlemeler bağlamında ülkemizdeki Suriye’li sığınmacıların hukuki durumu incelenecektir. Çalışmamızda kavramların doğru anlaşılması için “sığınmacı” terimi genel

¹³ Bu konuda ayrıntılı bilgi ve değerlendirmeler için bakınız:ODMAN M. Tevfik, *Mülteci Hukuku*, AUSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995, s.6 vd.;NANDA, Ved (Ed), *Refugee Law and Policy*, Greenwood Press, 1989. Bu çalışmada özellikle insancıl hukuk açısından konunun değerlendirildiği makale için bakınız: PARKER, Karen, “The Right sofa Refugees under International Humanitarian Law”, *Refugee Law and Policy*, (Ed:Ved NANDA), Greenwood Press, 1989, s.33-42.

¹⁴ Türkiye’ye olan mülteci hareketlerinin tarihsel gelişimi hakkında bakınız: ERGÜVEN, Nasih S. / ÖZTURANLI, Beyza, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *AÜHFD*, 62 (4) 2013, s.1007-1061, özellikle s.1011-1014.

¹⁵ Bu sayı her geçen değişmektedir. En son güncellenen rakamlara şu siteden ulaşılabilir: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/regional.php> ;Ayrıca bakınız: UNCHR Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Raporu, Ekim-2013, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_-_turkish_+90.pdf (Erişim: 01.06.2014)

anlamda;“*mülteci*” ve “*şartlı mülteci*” gibi diğer terimler, mevzuattaki ele alınış biçimiyle kullanılmıştır.

II-ULUSLARARASI DÜZENLEMELERDE MÜLTECİ KAVRAMI

A-Genel Olarak Mülteci Tanımı

Sığınmacılık sorunu uluslararası hukukun en önemli konularından birini teşkil etmektedir. Bu nedenle konu ile ilgili bölgesel ve evrensel düzeyde çok sayıda uluslararası düzenleme bulunmaktadır¹⁶. Ancak bunlardan Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan ve çok sayıda devletin taraf olduğu iki uluslararası düzenleme konumuz açısından önem taşımaktadır¹⁷. Bunlar, 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Protokol'dür¹⁸.

Sığınmacılarla ilgili en önemli uluslararası düzenleme şüphesiz 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesidir.¹⁹Sözleşme'nin 1/A-2. maddesi *mülteciyi*:

¹⁶ Mültecilik ile ilgili hüküm içeren uluslararası düzenlemeler ve yorumları için bakınız: MBUYI, Benjamin M.,*Refugees and International Law*, Carswell Publishing, 1993.; Bölgesel düzeyde yapılan düzenlemelere örnek olarak Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu düzenleme ve değerlendirmeleri için bakınız: KAPLAN, Yavuz, “Avrupa Birliğinin İltica Taleplerinin Kabulü ve Yetki Konusuna İlişkin Yeni Standartları”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜEHFD)*, C.VIII, S.1-2, Erzincan 2004, s.477-499.; Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: BAŞAK, Cengiz, *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, 2011, http://www.mulkiyetefis.gov.tr/ortak_icerik/mulkiyetefis/multeciler.pdf(Erişim: 01.06.2014); ERGÜVEN / ÖZTURANLI, s.1015 vd.

¹⁷ ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.237.

¹⁸ 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalan1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni Türkiye 29 Ağustos 1961 tarihinde onaylamıştır.4 Ekim 1967 tarihinde imzalanan Protokolü ise, Türkiye, 1 Temmuz 1968 tarihinde onaylamıştır.

¹⁹ 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin, mültecilere sağladığı haklar genel olarak şunlardır: Taraf devletler mültecilere yabancı muamelesi uygulayacaktır. Üç yıl ikamet eden mülteci için müttekabiliyet ilkesi uygulanmayacaktır (m.7/2). Mültecilere karşı mukabele-i bilmisil tedbirleri tatbik edilmeyecektir (m.9). Mülteci bulunduğu ülkede mal edinmede yabancı muamelesi görecektir (m.13). Siyasi olmayan ve kar amacı gütmeyen dernek ve meslek birlikleri kurma ve üyelik konusunda kolaylıklardan yararlanacaktır

“1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs...” olarak tarif etmektedir. Bu tanım şüphesiz kategorik ve statü tanımıdır²⁰.

Sözleşme’nin 1/B-1. maddesi *coğrafi sınırlamayı*

“İşbu Sözleşme’nin amaçları bakımından kısım A, madde 1’deki 1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar ifadesi ya,

(a)1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylar veya,

(b)1 Ocak 1951’den önce Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme’yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme’ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.

(2)a şikkını kabul eden her Taraf Devlet, herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir notla, b şikkını kabul ettiğini duyurarak yükümlülüklerini genişletebilir.” şeklinde ifade etmektedir. Sözleşme bu hükmü ile devletlere *Avrupa dışında başka bir yerde meydana*

(m.15). Hak aramada vatandaşa eşitlik ilkesi uygulanacaktır (m.16). Mültecilere buldukları ülkede çalışma ve sosyal güvenlik hakları sağlanacaktır (m.17-19). Sözleşme ile mültecilere sağlanan haklar için bakınız: EKŞİ, Nuray, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, Beta Yayınevi, İstanbul, Ekim-2012, s.68 vd.

²⁰ MBUYI, s.95-96.

gelen olaylar yüzünden gerçekleşecek sığınmacılığa da mültecilik statüsü tanıma yolunu açmıştır.

B-Mülteci Tanımının Unsurları

Yukarıdaki tanım ve kısıtlardan yola çıkarak *mülteci* tanımının unsurlarını şu şekilde saymak mümkündür: Tarih ve coğrafi unsur, belirli sebeplerin varlığı, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkma, ülke dışında bulunma ve bu ülkenin korumasından yararlanamama²¹.

1-Tarih ve coğrafi unsur

Sözleşme, mülteci tanımını “1951 yılından önce ve Avrupa’da meydana gelen olaylar” şartlarıyla sınırlamıştır. Ancak zamanla 1951’den sonra ve Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeye geri dönemeyen kişilerin de mülteci sayılması gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmış ve bu amaçla 1967 yılında, Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1967 Protokolü kabul edilmiştir²². Protokol’ün m.1/2’ye göre Cenevre Sözleşmesi’ndeki *tarih sınırlaması* metinden çıkarılmıştır. Coğrafi sınırlama kısıtı ise Protokol’ün m.1/3’e göre *isteğe bağlı olarak*(Protokole taraf ülkeler için) kaldırılmıştır²³. Buna göre taraf devletler coğrafi sınırlamayı “Avrupa dışında meydana gelen olaylar” şeklinde genişletme imkânına sahiptir. Bu kapsamda Türkiye, Kongo, Monako ve Madagaskar haricinde bütün devletler

---

²¹ PLENDER, s.415 vd.; CHIMNI, s.14-15;ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.246.

²² HATHAWAY, James C.,*The Rights of Refugees Under International Law*, Cambridge University Press, 2005, s.110 vd.; DAVIES, Sara E., “Redundant or Essential? How Politics Shaped the outcome of the 1967 Protokol”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:19, No:4, 2007, s.703-728.; MBUYI, s.79.; ODMAN, s.41.

²³ CHIMNI, s.61.; PAZARCI, s.218.;EKŞİ, s.68.

coğrafi sınırlamayı kaldırmıştır²⁴. Böylece 1967 Protokolü ile coğrafi sınırlamayı kaldıran ülkeler açısından bu unsur mültecilik tanımının unsuru olmaktan çıkmıştır. Avrupa'dan kastedilen Avrupa Konseyi²⁵ üyesi ülkelerdir. Dolayısıyla coğrafi sınırı kaldıran ülkeler, Avrupa veya Avrupa dışında meydana gelen olaylar yüzünden kendi ülkelerine gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanımaktadır.

2-Belirli sebeplerin varlığı unsuru

Bir kişinin mülteci olarak kabulü için ikinci önemli şart ise zulme uğrama hakkı korkusunun “belirli sebeplere dayanması” gerekliliğidir. Bunlar Sözleşme’de “ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal guruba mensubiyet veya siyasi düşünce” şeklinde sayılmıştır. “İrk” terimi, belli etnik guruba aidiyetle birlikte renk, soy, ulusal veya etnik kökeni ifade etmektedir. Hatta kişinin hangi ırktan olduğuna dair kendi algısı veya başkalarının algılamalarını da kapsayacak

²⁴ EKŞİ, s.85.;Türkiye, 1967 Protokol’ünü 1 Temmuz 1968 tarihinde onaylamış ancak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenen coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmüştür. BAŞAK, s.5.;Türkiye’den başka Vatikan ve Madagaskar da coğrafi kısıtı sürdürmektedir. Bakınız: KARA / KORKUT, s. 155. Buna bağlı olarak Türkiye şu anda “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” ülkemize gelerek sığınma talebinde bulunan yabancıları mülteci olarak kabul etmekte ve Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkelere gelen kişilere “geçici koruma” statüsü tanımaktadır. Uluslararası Af Örgütü’nün “İki Arada Bir Derede: Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor” başlıklı ve Türkiye’yi bundan dolayı eleştiren Raporu için bakınız: <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/986> Bu nedenle Türkiye şimdiye kadar 27’si Yunanistan, 6’sı Bulgaristan, 6’sı Sırbistan-Karadağ, 3’ü Azerbaycan ve 1 de Arnavutluk vatandaşı olan toplam 43 kişiyi mülteci olarak kabul etmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun “Türkiye’de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenlerin sorunlarını inceleme raporu için bakınız: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf Diğer yandan Suriye, Irak, İran, Afganistan ve Somali başta olmak üzere Avrupa Konseyi üyesi olmayan birçok ülkeden her yıl binlerce kişi Türkiye’ye sığınma talebinde bulunmaktadır. Türkiye 1951 tarihli Cenevre Sözleşme’sini coğrafi sınırlama ile uyguladığı için Avrupa dışından gelenlere geçici koruma statüsü vermektedir. Özellikle Suriye olayları sebebiyle ülkemize bir milyondan fazla kişinin sığındığı düşünülürse Türkiye’nin coğrafi sınırlama uygulamasının ne denli isabetli olduğu açıktır. Aşağıda bu konu ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

²⁵ Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği’nin bir organı olan Avrupa Komisyonu ile karıştırılmamalıdır. Avrupa Konseyi, 5 Mayıs 1949’da kurulmuş olup, şu an 47 üyesi bulunmaktadır. Kurucu üye olan Türkiye, anlaşmayı 1949 yılında imzalamıştır. Konsey’in çalışma alanları başta insan hakları olmak üzere, medya, hukuki işbirliği, sosyal dayanışma, sağlık, eğitim, kültür, spor, gençlik, yerel demokrasiler, sınır ötesi işbirliği, çevre ve bölgesel planlamadır. Geniş bilgi için bakınız: <http://hub.coe.int/>

şekilde anlaşılmaktadır. “Din” terimi herhangi bir din, vicdan ve düşünceye inancı, bunların değiştirilmesi, açığa vurulması, inancın gereğinin yerine getirilmesi, öğretilmesi gibi unsurları da ifade etmektedir. “Tabiiyet” terimi, herhangi bir ülkenin vatandaşlığı ile beraber etnik veya dil grubuna aidiyeti de kapsamaktadır. “Toplumsal grup veya siyasi düşünce” terimi ise sınırlandırılmamış toplulukları ifade etmektedir. Bu bakımdan, kadın, aile, aşiret, meslek veya diğer toplumsal gruplara aidiyet halleri, somut olayda zulme uğrama sebebi olarak değerlendirilebilir. Sayılan bu sebepler, insan hakları ile ilgili olanlar başta olmak üzere uluslararası düzenlemeler kapsamında ele alınması ve yorumlanması gerekmektedir²⁶.

Burada sayılan “ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal guruba mensubiyet veya siyasi düşünce” sebeplerinin tahdidi değil, tadadi sayılması maksada uygun bir yorumdur. Sözleşme’de sadece yukarıda sayılan sebepler sayılmasına rağmen, uygulamada *başka sebeplerinvarlığı halinde haklı sebeple korkmadurumunda* da sığınmacılık talebi kabul edilebilecektir. Mesela etnik, dini veya politik bazı sınırlamaların sebep olduğu ekonomik sebeplerle başka ülkeye sığınmacılık söz konusu olabilmektedir²⁷. Hattakendi ülkesinde cinsiyet değiştirmenin yasak olması, vicdani reddin bulunmaması ve hatta iklim değişikliğinin sağlığını olumsuz etkilemesi²⁸ gibisebeplerle sığınma talepleri tartışma konusu olmaktadır.

---

²⁶ PLENDER, s.415-424.;CHIMNI, s.31 vd.; ÇİÇEK, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.232, 257-263.

²⁷ CHIMNI, s.55.

²⁸ MCADAM, Jane, “Swimming Against the Tidy: Why a Climate Change Displacement Treaty is Not the Answer” (Climate ...), *International Journal of RefugeeLaw*, Oxford University Press, Vol:23, No:1, December-2011, s.2-28.

3-Haklı sebeplerle korkma unsuru

Vatandaşı olduğu devletin ülkesinden başka bir ülkede bulunan kişinin sığınmacı olarak kabul edilebilmesi için, yukarıda sayılan çeşitli ayırıcılık sebepleri yüzünden *zulme uğrayacağından haklı sebeple korkması* halinin mevcut bulunması gerekir²⁹. Zulme uğramaktan haklı nedenlerden dolayı korku unsurunun temelini *zulüm* kavramı oluşturmaktadır. Bu kavramın 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde bilinçli bir şekilde tanımlanmadığı, böylelikle zaman içerisinde gündeme gelebilecek zulüm çeşitlerinin Sözleşme'nin kapsamı dışında kalmasının önlenmek istendiği ileri sürülmüştür³⁰. Bu durumun bir derece haklılık payı olmakla birlikte zulüm kavramının genel çerçevesinin çizilmesi gerektiği zaman içerisinde ortaya çıkan uluslararası metinlerle kendini göstermiştir. Bu kapsamda “zulme uğrama” kavramı, temel insan hakları metinleri ile birlikte özellikle “1984 tarihli BM İşkence İnsanlık Dışı Ceza ve Muamele Yasağı Sözleşmesi” kapsamında yorumlanması amaca uygun düşecektir. Buna göre bir kişinin, kendi ülkesinde Sözleşme’de yer alan işkence, insanlık dışı, onur kırıcı ceza ve muamele ile karşılaşması söz konusu ise zulme uğrama hali kabul edilebilecektir.

Ancak ciddi insan hakları ihlalleri, sistematik veya mükerrer şekilde verilen ciddi zararlar, öldürme, işkence, fiziksel saldırı, haksız hapis, siyasi veya dini faaliyetlerin hukuk dışı yollardan sınırlandırılması zulüm biçimlerine örnek olarak sayılabilir³¹.

---

²⁹ MCADAM, Jane, “Rethinking the Origins of Persecution in Refugee Law” (Persecution ...), *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:25, No:4, December-2013, s.667-692.; PLENDER, s.417-418.

³⁰ ÇİÇEKLİ, Bülent, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009, s.53.

³¹ ÇİÇEKLİ, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s.256.

Bir kişinin mülteci sıfatını alabilmesi için zulüm niteliğindeki fiillerin, o kişiye karşı kasıtlı olarak işlenmesi gerektiği kabul edilmektedir³². Buna karşılık bu fiilleri, mutlaka devlet yetkilerini kullanan kişilerin yapması gerekmektedir. Devlet dışı aktörler tarafından yapılan zulümlere devletin, yardımcı olması, teşvik veya tolere etmesi, göz yumması, zulüm gören kişilere koruma sağlamaması veya isteksiz davranması hallerinde de haklı sebeple korkma unsurundan söz edilebilecektir³³. Diğer yandan kişinin kendi ülkesine döndüğünde zulme uğrayacağından “haklı sebeple korkması” halinin mevcut olması gerekir³⁴. Yani bir kişinin mülteci sayılabilmesi için zulüm korkusuyla vatandaşı olduğu ülke dışında bulunması ve kendi ülkesinin korumasından yararlanamaması *haklı bir sebebe dayanması* gerekir. Buradaki haklılığın tespitinde yetkili makamların takdir yetkisi olduğu muhakkaktır. Ancak buradaki takdir yetkisinin sınırını, uluslararası ve ulusal mevzuat ve içtihatlar oluşturacaktır.

4-Ülke dışında bulunma unsuru ve geri gönderilmeme ilkesi

a-Ülke dışında bulunma unsuru

Bir kişinin 1951 tarihli Sözleşme kapsamında mülteci sayılabilmesi için “vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunması ve bu ülkenin korumasından yararlanamaması” gerekir. *Ülke dışında bulunma* olarak ifade edilen bu unsura göre yukarıda sayılan sebepler yüzünden, vatandaşı bulunduğu ülkede zulme uğrama haklı korkusu ile kendi isteği dışında vatandaşı olduğu ülkeye geri

---

³² ODMAN, s.102.

³³ ÇİÇEKLİ, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s.256.

³⁴ MCADAM, Persecution ... s.689.; Aslında haklı korkuya sebep olan “olay ya da durum, kimilerini hiç etkilemezken, kimileri için ülke dışına kaçma sebebi olabilmektedir. Bu nedenle, 1951 Sözleşmesi’ndeki haklı korku ifadesi, hem sübjektif hem de objektif unsur içerir.” Bakınız: ERGÜVEN / ÖZTURANLI, s.1023.

dön(e)meme hali söz konusudur³⁵. Burada maksada uygun yorum yapılacak olursa kişi “vatandaşı olduğu ülkenin dışındaki ülkede kendi isteği dışında ve yukarıdaki sebepler yüzünden haklı sebeplerle korkması ve kendi ülkesinin korumasından yararlanamaması halinde mülteci olarak kabul edilecektir. Buna karşılık bir kişi yukarıdaki şartlar oluşmadan kendi isteğiyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunması halinde mülteci olarak kabul edilmeyecektir³⁶. Aynı şekilde bir kişi yukarıda sayılan sebepler yüzünden olsa bile, ülke içerisinde yer değiştirmesi halinde de mülteci sayılmayacaktır³⁷.

Ülke dışında bulunma unsuru tespit edilirken iltica talebinde bulunan kişinin, eğer bir devletin vatandaşı ise geri dön(e)mediği söz konusu devlet ile vatandaşlık bağının bulunup bulunmadığı aranır³⁸. Eğer iltica talebinde bulunan kişi vatansız ise, geri dön(e)mediği devletin ülkesinde ikamet bağlantısının tespit edilmesi gerekir. Sözleşme yukarıdaki şartları taşıyan ve fakat vatandaşlığı bulunmayan kişiye de mülteci sıfatı verilebileceğini düzenlemiştir. Buna göre vatandaşlığı bulunmayan bir kişinin isteği dışında ikamet ettiği ülke dışında bulunması, oraya dönememesi veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istememesi halinde de mülteci sayılacağını belirtmektedir³⁹.

b-Geri gönderilmeme ilkesi

Burada ülke dışında bulunma unsuru ile Sözleşme'nin 32. ve 33. maddelerinde düzenlenen geri göndermeme ilkesini⁴⁰ (non-refoulement) birlikte

---

³⁵ ODMAN, s.86.;

³⁶ PLENDER, s.431.

³⁷ ERGÜVEN / ÖZTURANLI, s.1022.

³⁸ ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.263.

³⁹ DARLING Kate, “Protection of Stateless Persons in International Asylum and Refugee Law”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:21, No:4, December-2009, s.742-767.

⁴⁰ Geri göndermeme ilkesi hakkında geniş bilgi için bakınız: CHIMNI, s.117 vd.; HATHAWAY, s.279 vd.; PAZARCI, s.217 vd.; ERGÜVEN / ÖZTURANLI, s.1024 vd.; ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.280.; EKŞİ, s.79 vd.

düşünmek gerekir. Ancak geri göndermeme ilkesi mülteci tanımının bir unsuru değil, mülteci statüsünün bu statüyü tanıyan devlete yüklediği bir yükümlülük olarak zorunlu bir sonucudur.1951 Sözleşmesi'nin temel amacı, Sözleşme'deki şartları taşımak kaydı ile sığınma arayan kişiye uluslararası koruma sağlamak ve bu korumanın, ulusal koruma temin edilinceye kadar devam etmesidir⁴¹. Bu bağlamda söz konusu bu amacın yerine getirilmesinde, geri göndermeme ilkesi, uluslararası insan hakları hukukunda sığınma arayan kişilere tanınan tamamlayıcı koruma biçimlerinin en önemlisidir⁴².

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi “Taraf Devletlerin, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerini” düzenlemiştir. (m.32/1) Aynı şekilde “Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyeceklerini” belirtmektedir. (m.33/1) Sözleşme’ye göre “Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkûm olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.” (m.33/2)

Madde metinlerinde görüldüğü üzere Sözleşme, ilk olarak, geri göndermeme ilkesinin işbu Sözleşme’ye taraf olan bütün devletler açısından bağlayıcı olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak mülteci, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edilemeyeceğidir. Üçüncü olarak “mülteci” statüsüne sahip kişi hakkındaki geri göndermeme ilkesinden

---

⁴¹ ODMAN, s.155.

⁴² ÇİÇEKLİ, Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar, s.79.;EKŞİ, s.79 vd.

bahsedilmektedir. Ancak mülteci statüsü bulunmamakla birlikte uluslararası tamamlayıcı koruma mekanizmasına tabi olan kişilerin de geri gönderilemeyeceği genellikle kabul edilmektedir⁴³.

III-ULUSAL DÜZENLEMELERDE MÜLTECİ KAVRAMI

A-Genel Olarak

Sığınmacılık ile ilgili uluslararası düzenlemelerin tarafı olan devletler, bu konuyu çoğunlukla iç hukuk kuralları ile de düzenlemiştir. Ancak devletler sığınmacılık ile ilgili bu düzenlemeleri yaparken uluslararası bazı şartlara dikkat etmek zorundadır⁴⁴. İnsan hakları ile ilgili olanlar başta olmak üzere mültecilik ile ilgili uluslararası düzenlemeler, devletlerin sığınmacılar ile ilgili yapmış olduğu iç hukuk kurallarını olumlu bir şekilde etkilemektedir⁴⁵. Bu kapsamda ülkemizde sığınmacılarla ilgili kabul edilen yasal düzeydeki ilk temel düzenleme 4.4.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur (YUKK)⁴⁶. Uluslararası koruma statüleri, Kanun'un 61-102. maddeleri arasında düzenlenmiştir. İşbu çalışmanın konusunu teşkil eden uluslararası koruma çeşitleri ile bu korumadan hariç tutulma hal ve şartları 61-64.maddeleri arasında, geçici koruma statüsü ise 91-95.maddeler arasında yer

⁴³ ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.280 vd. özellikle s.284.;EKŞİ, s.79 vd.

⁴⁴ Bu koşulların başında suçluları adaletten kaçırma amacıyla yapılmaması bulunmaktadır. PAZARCI, s.215.

⁴⁵ TÜRK, Volker, "The Role of UNCHR in the Development of International Refugee Law", *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999, s.153 vd.

⁴⁶ Kanun metni için bakınız: 11 Nisan 2013 tarih ve 28615 sayılı RG. Kanunun yürürlüğünü düzenleyen m.125'ye göre Kanun yürürlük maddeleri hariç yayımı tarihinden itibaren bir yıl sonra yani 11 Nisan 2014'te yürürlüğe girmiştir. Aslında bu Kanun'dan önce Bakanlar Kurulu kararı ile 14.09.1994 tarihli "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılarla ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" yapılmıştı. Bu Yönetmelik kanunla düzenlenmesi gereken bir konuyu düzenlediği için doktrinde haklı olarak eleştirilmekteydi. Bakınız: ÇİÇEKLİ, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, s.7.;YUKK'un hazırlanma süreci, Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği ile diğer bazı kanun ve yönetmeliklerde mültecilerle ilgili bulunan hükümler için bakınız: EKŞİ, s.67-92.

almıştır. Kanun “vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancılara ilişkin olarak dört türlü uluslararası koruma statüsü ihdas etmiştir⁴⁷: Mülteci (m.61), Şartlı Mülteci (m.62), İkincil Koruma (m.63), Geçici Koruma (m.91)

Ülkesinde sığınma talebinde bulunulan devlet, sığınma talebinde bulunan yabancılara, uluslararası bir yükümlülüğü bulunup bulunmamasına göre değişik hukuksal statüler uygulayabilir. Bu kapsamda bir devletin uluslararası yükümlülüklerin sınırları içinde kalmak şartıyla, sığınma talebinde bulunan yabancılar için farklı uluslararası koruma statüleri öngörmesi mümkündür⁴⁸.

Burada Anayasa hukuku açısından belki ayrı bir makalenin konusunu teşkil edecek bir soruna işaret etmek gerekir. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, Anayasa’nın 90/5. Maddesi uyarınca “usulüne göre yürürlüğe konulmuş olan milletlerarası anlaşmalardır ve kanun hükmündedir. Bu noktada acaba YUKK ile getirilen uluslararası koruma statüleri, Sözleşme ve Protokol’e aykırılık teşkil eder mi? 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalar mıdır? Eğer bu Sözleşme ve Protokol, temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşma sayılırsa, YUKK’un getirmiş olduğu statüler sebebiyle uyuşmazlık çıkabilir mi? Çünkü Anayasa’nın 90/5. maddesi“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır” demektedir. Kanaatimce YUKK, Sözleşme ve

⁴⁷ 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi sadece mülteci tanımı yaparak tek bir mülteci statüsü kurmuştur. Oysa mültecilik olaylarının meydana geliş sebepleri, şekli ve sonuçları çoğunlukla birbirinden farklı olmaktadır. Bu nedenle bazı yazarlar *mültecilik* tanımına uymayan sığınmacılık hallerine “düzensiz mülteci” (irregular refugee) ifadesini de kullanmaktadır. BETT, Alexander, Towards “Soft Law” Framework for the Protection of Vulnerable Irregular Migrants” *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:22, No:2, 2010, s.209-236.

⁴⁸ PAZARCI, s.216.

Protokol'ün ihdas etmiş olduğu "mülteci" tanımını değiştirmemiş, tam tersine var olan hukuki boşluğu tamamlamıştır. Aşağıda ele alınacağı gibi Sözleşme'de yer alan mülteci tanımı, zamanla ortaya çıkan sığınmacılık olaylarını kapsamaktan uzak kalmaktadır. Bu bakımdan Kanunun,1951 tarihli Sözleşme'ye ve 1967 tarihli Protokole aykırılığı söz konusu değildir.

B-Uluslararası Koruma Statüleri

Uluslararası koruma statüsünün tespiti, genellikle sığınılan ülke yetkili makamları tarafından yapılmaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin de statü tespiti yetkisi bulunduğundan dolayı bazı hallerde bu yetkisini kullandığı görülmektedir. Yetkili makamlar bu tespiti iç hukuk ve o devlet açısından bağlayıcı bulunan uluslararası düzenlemeler çerçevesinde yapacaktır. Sığınma talebinde bulunan kişinin uluslararası koruma statüsü belirlendikten sonra, sığınılan devletin ulusal ve uluslararası yükümlülükleri başlayacak, sığınma talebinde bulunan kişi de bu statüden doğan haklarını sığınılan devlete karşı ileri sürme hakkına sahip olacaktır. Buradaki statü belirleme işleminin *kurucu* değil *bildirici* nitelikte bir işlem olduğu kabul edilmektedir⁴⁹.

1-Mülteci Statüsü

Mülteci tanımını yapan Kanunun 61.maddesi, 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1/A hükmünü tekrar eder niteliktedir:

"Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden

---

⁴⁹ ÇİÇEKLİ, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s.253.

dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” (YUKK, m.61)

61. madde hükmü, Türkiye'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtlı olarak uyguladığı haliyle uyum göstermektedir. Buna göre bir yabancının Türkiye'de mülteci sayılabilmesi için coğrafi kısıt olan “Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle vatandaşı olduğu ülkeye dönememe” şartı Türkiye bakımından devam etmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi bakımından geçerli olan bir hukuki statünün, bir Kanun ile düzenlenmesi Anayasa'nın 90/5. maddesi bağlamında da andlaşma ile kanun arasında farklı hükümler içerme(me)si sebebiyle bir uyuşmazlık sorunu teşkil etmeyecektir. Şu halde “Avrupa'da meydana gelen olaylar nedeniyle” şartı (diğer şartları haiz olmak kaydı ile) bir kişinin mülteci sıfatını alabilmesinin temel şartıdır.

Türkiye, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” sığınmacılık taleplerine “mültecilik statüsünü tanımadığı için eleştirilmektedir⁵⁰. Ancak Suriye olayları bağlamında ortaya çıkan kitlesel sığınmacılık durumu, Türkiye'nin bu uygulamasının haklılığını göstermektedir. Ortadoğu'ya komşu olan ve Avrupa'ya geçiş noktası konumundaki Türkiye'nin sığınmacı akımına uğrama potansiyeli oldukça yüksektir⁵¹. Bu nedenle Türkiye'nin Avrupa dışında

---

⁵⁰ ZEICK, Marjoleine, “UNHCR and Turkey, and Beyond: of Parallel Tracks and Symptomatic Cracks”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:22, No:4, 2010, s.593-622.

⁵¹ Türkiye'deki göç, sığınma ve iltica hareketliliği konusunda sayısal veriler için bakınız: KARA / KORKUT, s.156 vd.

meydana gelen olaylar sebebiyle ülkemize sığınan yabancılara mülteci statüsü vermemesi yerindedir.

2-Şartlı Mülteci Statüsü

Kanun,“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişiyi “şartlı mülteci” olarak tanımlamıştır. (YUKK, m.62) Türkiye, madde hükmü ile “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” şeklindeki coğrafi kısıtı, şartlı mülteci statüsünün tanınmasında kullanmıştır. Kanun bu tanım ile 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer almayan yeni bir statü ihdas etmiştir⁵².

Burada 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer almayan yeni bir statünün Kanun ile ihdasının Anayasa’nın 90/5. maddesi bağlamında “andlaşma ile kanunun farklı hükümler içermesi sebebiyle uyumsuzluk sorunu” teşkil edip etmeyeceği sorusu sorulabilir. Ancak Türkiye’nin 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokol’ünde taraf devletlerin isteğine bırakılan coğrafi kısıtı sürdürme tercihi karşısında şartlı mülteciliği düzenleyen 62. maddenin, Sözleşme ve Protokol’de bulunan bir hukuki boşluğu doldurması söz konusudur. Böylece 62. madde ile “mültecilik” hukuki statüsü kapsamı dışında bulunan sığınmacı kişiler hukuki statüye kavuşturulmuş bulunmaktadır.

---

⁵² 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” kısıtını “mülteci tanımında esas almış, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” ülkesine dönemeyen yabancıları “sığınmacı” olarak tarif etmişti. Ne ilginçtir ki “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle” coğrafi kısıtını 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği’nde “sığınmacı” tanımını yaparken esas alan Türkiye, bu defa aynı kısıtı şartlı mülteci tanımında esas almıştır. Bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.250 vd.; Ayrıca bakınız: PAZARCI, s.217.

Kanunun ihdas ettiği bu statünün uluslararası düzenlemeler karşısındaki yerini belirleme ihtiyacı vardır. Kanuna göre *Şartlı Mülteci* şu şekilde tanımlanmıştır:

“Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.” (YUKK, m.62)

Ancak madde metni “şartlı mülteci statüsü verilir” şeklinde ifade ederek idarenin takdir yetkisini sınırlamıştır. Bu da Sözleşme’ye Türkiye tarafından konulmuş olan coğrafi kısıt çekincesini, statü değişikliği ile aşma olarak değerlendirilebilir. Yani Türkiye Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan kişiye “mülteci” sıfatını vermek yerine “şartlı mülteci” sıfatını vererek bir derece üzerindeki eleştiri ve baskıları azaltmayı hedeflemiştir denilebilir.

Maddenin son cümlesi olan “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir” ibaresi ile Türkiye’de mülteci olarak kalma imkânı bulunmayan yabancıya, şartlı mültecilik statüsünün verilmesiyle, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalması yolu açılmıştır. Bu da *hukuki olarak değil ancak fiili olarak, dolaylı yoldan*, mültecilik sıfatının tanınması anlamına gelebilir. Bu çözüm yolu aslında

sığınmacılık için genelde önerilen çözüm yolları ile benzerlik göstermektedir. Çünkü uygulamada sığınmacılık durumunun insan hakları kapsamında ele alınması ve sığınmacılık mekanizmaları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi önerilmektedir⁵³. Bu anlamda Kanunun öngördüğü şartlı mültecinin üçüncüyü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verilmesi çözümü, insan hakları hukuku ve insancıl hukuk anlayış ve sistemine uygundur.

3-İkincil Koruma Statüsü

6458 sayılı Kanun, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde yer almayan bir uluslararası koruma statüsü daha ihdas etmiştir⁵⁴. Kanunda ikincil koruma olarak adlandırılan statü ile *mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen* ancak menşe ülkesi veya ikamet ülkesine gönderildiği takdirde bazı olumsuz durumlarla karşılaşacak olan kişilere uluslararası koruma yolu açılmıştır.

Şartlı mültecilik statüsü ile ilgili açıklamalarda değinildiği gibi, bu çalışmanın esas konusu olmamakla birlikte akla gelebilecek şöyle bir soruya kısaca değinmek gerekebilir: 6458 sayılı Kanun’un, 1951 Sözleşmesi’nde yer almayan ikincil koruma statüsünü düzenlemesi, Anayasa’nın 90/5. maddesi bağlamında uyumsuzluk sorunu teşkil eder mi? Söz konusu maddeye göre “usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. (...) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası *andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda* milletlerarası andlaşma

⁵³ Önerilen çözüm yolları için bakınız: BETTS, s.209-236.

⁵⁴ Kanunda öngörülmesi olan bu ikincil koruma statüsünün, uluslararası hukukta kullanılan “tamamlayıcı koruma”nın türevi olarak düzenlendiği ve 2011 tarihli “Mülteci ve İkincil Koruma Statüsüne İlişkin Standartlar Konusunda Parlamento ve Konsey Yönergesi”nden yararlanılarak hazırlandığı görülmektedir. ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.252 vd.; Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council için bakınız: <http://www.refworld.org/pdfid/4f197df02.pdf>

hükümleri esas alınır.” Anayasa’nın bu hükmüne göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş 1951 Sözleşmesi kanun hükmündedir. Ayrıca bir devletin taraf olduğu uluslararası sözleşme veya metinlerde bulunmayan bir konuyu düzenlemesi egemenlik hakkının gereğidir. Dolayısıyla Türkiye’nin 1951 Sözleşmesi’nde yer almayan ikincil koruma statüsünü Kanun ile düzenlemesi mümkündür. Burada sorun, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içerip içermediğidir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin temel hak ve özgürlüklere ilişkin olduğunu kabul edersek⁵⁵, Kanun Sözleşme’nin düzenlemediği mülteci statüsü dışında kalan kişiler hakkında ikincil koruma statüsü getirmektedir. Sözleşme’de var olan mülteci statüsü ve içeriği ile ilgili, *değişiklik veya kaldırmak gibi olumsuz farklı bir hüküm* getirmemektedir. Tam tersine Sözleşme’ye göre mülteci statüsü taşımayan kişiler hakkında var olan hukuki bir boşluğu, bazı hak ve güvencelerle hukuki statü vererek doldurmaktadır⁵⁶. Şu halde ikincil koruma statüsünü düzenleyen 63. maddesinin, Anayasa’nın 90/5. maddesi bağlamında uyumsuzluk sorunu oluşturması söz konusu değildir.

6458 sayılı Kanununun 63. maddesi metni şu şekildedir: “*Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine⁵⁷ veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;*

a) *Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,*

⁵⁵ Bir uluslararası andlaşmanın temel hak ve özgürlüklere ilişkin olup olmadığı ayrı bir inceleme ve tartışma konusudur. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 14. maddesi, sığınma hakkını insan hakları arasında saymıştır.

⁵⁶ Kaldı ki 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin mültecilik statüsü verilmesi konusundaki yetersizlikler bütün dünyada tamamlayıcı koruma mekanizmalarının kabulünü zorunlu kılmıştır. Tamamlayıcı koruma mekanizmaları için bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.279-310.

⁵⁷ “Menşe ülkesi” ibaresi yerine “vatandaşı olduğu ülke” ifadesinin kullanılması yabancılar hukuku açısından daha isabetli bir tercih olurdu. Çünkü vatansız kişiler bakımından ayrıca “ikamet ülkesi” ifadesine yer verilmiştir.

b) *İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,*

c) *Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.” (YUKK, m.63)*

İkincil koruma statüsünü düzenleyen m.63, ülkemize gelen bir yabancıya bu statünün verilebilmesi için *iki şarttan* söz etmektedir. *Birinci şart*, ön şart olarak kabul edilebilecek olan “mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilememe” durumudur. Yani Türkiye’de bir yabancıya ikincil koruma statüsünün verilebilmesi için, mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmemiş ve bu statülerin verilmemiş olması gerekir. *İkinci şart* ise yabancıya “menşe ülkesi veya ikamet ülkesine gönderildiği takdirde üç ihtimal olarak sayılan bazı olumsuz durumlarla karşılaşma” halidir. Bu iki şartın birlikte gerçekleşmesi halinde bir yabancıya ikincil koruma statüsü verileceği düzenlenmiştir.

Yabancıya karşılaşılabileceği bazı olumsuz durumlar üç ihtimal olarak sayılmıştır. Bunlardan menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm edilecek veya ölüm cezasının infaz edilecek olması hali, Türkiye ve Avrupa Konseyi üyesi ülkeler açısından anlaşılabilir ve izah edilebilir bir durumdur. Ancak Avrupa Konseyi üyesi olmayan, ulusal düzenlemeleri ölüm cezasını öngören ve ölüm cezasına engel hiçbir uluslararası düzenlemeye taraf olmayan bir ülke vatandaşına ikincil koruma statüsü vererek ülkesine göndermemek, söz konusu devletin egemenlik haklarına müdahale sayılabilir. Bu gün ölüm cezasının ABD’nin birçok eyaletinde hala devam

ettiğini ve belirli bazı suçlar için ölüm cezasının verilmesi gerektiğinin tartışıldığı bir durumda, bu ihtimalin ihdası kanaatimce yerinde değildir. Bu durum belki ancak insan hakları hukuku, insancıl hukuk⁵⁸ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası düzenlemeler ile izah edilebilir.

İkinci ve üçüncü ihtimaller olan “işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak” olması hali ile “uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak” olması halleri ise, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası hukuki düzenlemelerle uyumludur.

4-Geçici Koruma Statüsü

Bireysel sığınma olaylarında mültecilik talebinde bulunan kişi/kişilerin mültecilik şartlarını taşıyıp taşımadıklarının tespiti kolaydır. Ancak kitlesel sığınma olaylarında bu tespit neredeyse imkânsız hale gelir. Bu nedenle kitlesel sığınma durumlarında devletlerin genel eğilimi geçici koruma statüsü adıyla sığınanlara koruma sağlamasıdır. Bu durum, devletlerin ulusal çıkarlarını ön planda tutarak Sözleşme'nin getirmiş olduğu koruma sisteminden sapması olarak değerlendirilmektedir. Ancak diğer yandan bu koruma geri gönderilmeme ilkesine etkinlik kazandıran bir mekanizma olarak kabul edilmektedir. Uluslararası mülteci hukukunda “kitlesel sığınma” kavramının evrensel bir tanımı bulunmamakla birlikte “belirli bir ülke ya da coğrafyadan gelen yerinden edilmiş çok sayıda kişi” olarak ifade edilebilir⁵⁹.

6458 sayılı Kanun da, mültecilik, şartlı mültecilik ve ikincil koruma statüsünün dışında belirli bazı şartları taşıyan yabancılara geçici koruma

---

⁵⁸ PARKER, s.33.

⁵⁹ ÇİÇEKLİ, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s.311.

statüsünün sağlanabileceğini düzenlenmiştir. Geçici koruma *kitlesel* olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara ilişkin bir uluslararası koruma statüsüdür. Bu anlamda *bireysel* olarak gelen yabancılar bu statünün dışındadır.

Kanunun düzenlediği geçici koruma statüsü Sözleşme ve Protokol'de düzenlenmiş değildir. Geçici koruma statüsünün Kanun tarafından düzenlenmesi yüzünden, Anayasa'nın 90/5. maddesi bağlamındaki anlaşmalar ile kanunların farklı hükümler içermesi sebebiyle bir uyumsuzluk sorunu söz konusu olabilir mi? Şartlı mültecilik ve ikincil koruma statüleri ile ilgili başlıklar altında belirtildiği gibi Kanun, Sözleşme ve Protokol'e göre mülteci sayılmayacak sığınmacılara bazı hak ve güvenceler vererek hukuki statü kazandırmıştır. Bu nedenle böyle bir uyumsuzlıktan söz edilemez. 91. madde hükmü şöyledir:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”
(YUKK, m.91)

Buna göre bir yabancıya geçici koruma statüsünün verilebilmesi için gereken şartlar şunlardır: (a) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, (b) Ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, (c) Acil ve geçici koruma bulmak amacıyla (d) Kitlesel

olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabileceği düzenlenmiştir. Şu halde *bireysel olarak gelen* bir yabancıya geçici koruma statüsünün verilmesi söz konusu değildir.

Geçici koruma statüsüne tabi olan ve kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar da geri gönderilmeme ilkesi gereği, kendi ülkesine geri gönderilmeyecektir. Kanunumuzun benimsediği bu durum hem 1951 tarihli Sözleşme'ye hem de insan hakları hukuku mevzuat ve içtihatlarına uygundur⁶⁰. Bu konu Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak Yönetmelik ile düzenlenecektir. Ancak bu süreçte İçişleri Bakanlığı tarafından 30.03.2012 tarihinde bir "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde İkamet eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" çıkarılmıştır. Yönergede söz konusu kişilerin, Türkiye'ye kabulü, barındırılması, üçüncü ülkeye geçişleri, geçici koruma merkezlerinin kurulması ve yönetimi, yükümlülük, yaptırım, yardım ve izinler ile ilgili hususlar düzenlenmektedir. Ayrıca geri gönderilmeme ve ayırmacılık yapılmaması ilkelerine yer verilmektedir.

C-Uluslararası Koruma Statüsü Dışında Tutulanlar

YUKK bazı şartları taşıyan kişilerin uluslararası koruma statüsünün haricinde tutulacağını düzenlenmiştir. Bu düzenleme, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin mülteci statüsü dışında bırakılma hallerini düzenleyen 1-D, 1-E ve 1-F maddeleri ile yaklaşım olarak uyumludur⁶¹. Kanuna göre başvuru sahibi

---

⁶⁰ Geçici koruma statüsü ve geri göndermeme ilkesi hakkında geniş bilgi için bakınız: ERGÜVEN / ÖZTURANLI, s.1041.

⁶¹ Mülteci statüsü dışında bırakılma hakkında geniş bilgi için bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.276, 264-268.

a) Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden hâlen koruma veya yardım görüyorsa, b) İkamet ettiği ülke yetkili makamlarınca, o ülke vatandaşlarının sahip buldukları hak ve yükümlülüklerle sahip olarak tanınıyorsa, c) Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden (barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç) suçlu olduğuna dair ciddi kanaat varsa, uluslararası korumadan hariçte tutulur. (YUKK, m.64/1)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden yardım alan bir kişi hakkındaki koruma veya yardım herhangi bir nedenle sona erdiği zaman, bu kişilerin konumları Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda alınan kararlara istinaden kesin bir çözüme kavuşturulmadığı takdirde, bu kişiler bu Kanunun sağladığı korumadan yararlanabilir. (YUKK, m.64/2) Başvuru sahibinin, uluslararası koruma başvurusu yapmadan önce, Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenler varsa, uluslararası koruma statüsü dışında bırakılır. (YUKK, m.64/3)

Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiiller ile zalimce yapılan eylemler kapsamına giren suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik eden kişi uluslararası korumadan hariçte tutulur. (YUKK, m.64/4) Başvuru sahibinin uluslararası korumadan hariçte tutulması, hariçte tutma nedenlerinden herhangi birinin diğer aile üyeleri için oluşmaması şartıyla, başvuru sahibinin aile üyelerinin de hariçte tutulmasını gerektirmez. (YUKK, m.64/6)

Yukarıdaki durumlara ek olarak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunan yabancı veya vatansız kişi ile Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiiller kapsamında olmayan, fakat Türkiye'de işlenmesi hâlinde hapis cezası

verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve sadece bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk eden yabancı veya vatansız kişi, ikincil korumadan hariçte tutulur (YUKK, m.64/5).

IV-SURİYE'Lİ SIĞINMACILARIN HUKUKİ DURUMU

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç karışıklıklar sebebiyle, o günden bu yana ülkemize sayıları bir milyonu aşan kişi sığınmacı olarak gelmiş durumdadır⁶².Aşağıda uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde, bu kişilerin hukuki statüsü karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir.

A-Mülteci Tanımının Yetersizliği ve Tamamlayıcı Koruma

Yukarıda belirtildiği gibi, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, sadece mülteci tanımını yapmış ve herhangi bir gruplandırmaya gitmemiştir. Bu durum, vatandaşı olduğu ve sürekli ikamet ettiği ülkeyi terk etmek zorunda kalmış çok sayıda sığınmacının mülteci statüsü dışında kalması ve bu statüye bağlı haklardan yararlanamaması sonucunu doğurmuştur. Bu yüzden, devletlerin uygulamada ikincil koruma, insani koruma veya geçici koruma gibi başlıklarla adlandırdığı tamamlayıcı koruma mekanizmalarının kabulü zarureti hâsıl olmuştur. Bütün bu koruma şekillerinin ortak amacı, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokol'ünü tamamlayıcı nitelikte olmaları ve bu belgelerde düzenlenen statüden yararlanamayan kişilere koruma sağlamalarıdır⁶³.6458 sayılı Kanun dadünyada kabul gören

---

⁶² Suriye'li sığınmacıların durumu ile ilgili bir alan araştırması için bakınız: Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriye'li Mülteciler Raporu, USAK, Mayıs-2013, http://usak.org.tr/images_upload/files/13-04%20Suriyeli%20M%C3%BClteciler.pdf (Erişim:01.06.2014)

⁶³ ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.279 ve 294. Tamamlayıcı koruma mekanizmalarından en önemlisinin *geri gönderilmeme* ilkesi (non-refoulement) olduğu hakkında bakınız: Aynı eser, s.279 vd.

adlandırmaya benzer şekilde *mülteci*, *şartlı mülteci*, *ikincil koruma ve geçici koruma statüleri* ihdas etmiştir. Tarihi süreç içerisinde meydana gelen olaylar göstermiştir ki sığınmacılığı tek bir kategoride ele almak mümkün değildir. 1951 Sözleşmesi'nde bulunan *mülteci* tanımının, ortaya çıkışı, sebepleri, bireysel veya toplu oluşu, sayısı, sığınılan ülkenin ekonomik durumu, uluslararası teşkilatların yardımı gibi durumlar dikkate alınarak yeniden yapılması ve gruplandırmaya gidilmesi isabetli olacaktır⁶⁴. Bu bakımdan ulusal düzenleme olarak 6458 sayılı Kanunun tanım ve tasnifi genel olarak yerindedir.

Sözleşme mülteci tanımını “1951 yılından önce ve Avrupa’da meydana gelen olaylar” şartlarıyla sınırlandırmıştı. Ancak sığınmacılık hali II. Dünya savaşıdan sonra da devam etmiş ve halen de devam etmektedir. 1967 Protokolü işbu tarih sınırlamasını kaldırarak sığınmacılık statüsünün, uluslararası hukuk kapsamında kalmasını sağlamıştır. II. Dünya savaşıdan sonra meydana gelen birçok kitlesel sığınma olayı⁶⁵, Protokol ile yapılan tarih sınırlamasının kaldırılmasının haklılığını göstermiştir.

1967 Protokolü ile tarih sınırlamasını kaldırma şeklinde yapılan değişiklikteki kararlılık coğrafi kısıtın kaldırılması konusunda gösterilememiştir. Coğrafi kısıtı kaldırma (yani Avrupa dışında meydana gelen olayları da kapsayacak şekilde genişletme) iradesi devletlerin isteğine bırakılmıştır. Türkiye coğrafi kısıtı genişletme hakkını kullanmamıştır⁶⁶. Bu konuda eleştiriyeye⁶⁷ maruz

⁶⁴ Çözüm önerileri için bakınız: BETTS, s.209-236; STOREY, Hugo, “EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:20, No:1, 2008, s.1-49.

⁶⁵ Bu çalışmada geçici koruma mekanizması tamamlayıcı korumanın bir çeşidi anlamında kullanılmıştır. Aksi görüş için bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.295.

⁶⁶ Aslında Türkiye, “İltica ve Göç alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Eylem Planı”nda belirttiği gibi coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasını kural olarak istemektedir. Ancak Türkiye’nin coğrafi konumu sebebiyle yoğun nüfus hareketlerine sahne olması dikkate alındığında, yaşanan veya yaşanabilecek toplu sığınma ve düzensiz göç olaylarına karşı tek başına üstesinden gelmesi mümkün değildir. Sorumluluğun paylaşılması ilkesi gereği özellikle Avrupa Birliği devletlerinin Türkiye’nin bu Sözleşme’yi coğrafi kısıtla uygulamasını makul görmelidir. Bu kapsamda Türkiye şu anda

kalan Türkiye'nin haklı gerekçeleri bulunmaktadır. Öncelikle Türkiye, kitlesel göç potansiyeline sahip olan ortadoğuya yakın komşu bir ülkedir. İkinci olarak Türkiye özellikle Asya'dan Avrupa'ya bir geçiş noktasıdır.⁶⁸ Bu nedenle Türkiye'nin mültecilik konusunda "Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle" yaşanabilecek sığınmacılık hallerine temkinli yaklaşması makul görülmelidir. Suriye olayları ile yaşanan gelişmeler bu yaklaşımın haklılığını bir kere daha ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki *mülteci* tanımı yeniden ele alınmalı ve çeşitli özel durumlar ve şartlar dikkate alınarak özellikle gruplandırma yapılması yoluna gidilmelidir. Ancak bu yapıldıktan sonra Türkiye'den coğrafi kısıtın kaldırılması talebi, haklı bir gerekçeye sahip olacaktır⁶⁹.

B-Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Statüsü

1-Uluslararası Düzenlemeler Bakımından

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü, devletlere coğrafi bir sınırlama olmaksızın ülkesine gelen sığınmacılara mülteci statüsü verme imkânı tanımaktadır. Buna göre coğrafi sınırlamayı "Avrupa dışında meydana gelen olaylar" şeklinde genişletme yolunu tercih eden devletler açısından ülkesindeki Suriyeli sığınmacıların hukuki statüsü *mülteci* tanımına

---

Avrupa dışında meydana gelen olaylar sebebiyle gerçekleşen sığınmacılara 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi kapsamında *mülteci* statüsü tanımamaktadır. Bakınız: EKŞİ, s.85 vd.

⁶⁷ ZEICK, s.593-622.

⁶⁸ Özellikle Avrupa Birliği Türkiye üzerinden gelebilecek sığınma talepleri konusunda yeni standartlar belirleme eğilimindedir. Konu ile ilgili olarak bakınız: KAPLAN, s.477-499.

⁶⁹Burada Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yaptığı Geri Kabul Anlaşması aslında Türkiye'nin bu konudaki iyi niyetini göstermektedir. Geri Kabul Anlaşması bu çalışmanın konusunu teşkil etmediği için bu konu burada ele alınmamıştır.

uymaktadır⁷⁰. Çünkü Sözleşmeye göre “Avrupa dışında” “meydana gelen olaylar sonucunda ... önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs” mülteci sayılır. Bu kapsamda Suriye’li sığınmacılar, dini veya siyasi düşüncesi yüzünden kendi ülkesinde *haklı bir zulme uğrama korkusu* taşımaktadır. Ancak 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nü sadece “Avrupa’da meydana gelen olaylar” şeklindeki coğrafi kısıt ile uygulayan Türkiye gibi devletler açısından Suriye’li sığınmacılar, “mülteci” statüsüne dâhil değildir.

2-Ulusal Düzenlemeler Bakımından

Yukarıda belirtildiği gibi 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü’nü coğrafi kısıt olmadan uygulayan devletler açısından ülkelerindeki Suriye’li sığınmacıları, “mülteci” olarak nitelendirmesi mümkündür. Ancak Türkiye 1951 Sözleşmesi’ni coğrafi kısıtla birlikte uygulamaktadır. Suriye’deki olaylar da Avrupa ülkeleri dışında olması karşısında, ülkemize gelen Suriye’li yabancıların “mülteci” olarak kabulü mümkün değildir⁷¹. Türkiye baştan beri Suriye’den bireysel veya toplu şekilde gelenler için “misafir”

⁷⁰ Suriyeli sığınmacıların hukuki durumu sığındıkları ülkeye göre farklılık gösterebilir. Bu çalışmada Türkiye bakımından değerlendirme yapılmıştır. Diğer komşu ülkelerdeki Suriye’li sığınmacılarla ilgili bakınız: Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriye’li Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, ORSAM Raporu, Nisan-2014, http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/2014424_orsam%20rapor%20189tur.pdf (Erişim: 01.06.2014)

⁷¹ Türkiye sadece Avrupa Konseyi üyesi devlet vatandaşı olup da, Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle Türkiye’ye sığınma talebinde bulunan yabancılara mülteci statüsü tanımaktadır. Türkiye şimdiye kadar 27’si Yunanistan, 6’sı Bulgaristan, 6’sı Sırbistan-Karadağ, 3’ü Azerbaycan ve 1 de Arnavutluk vatandaşı olan toplam 43 kişiyi mülteci olarak kabul etmiştir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun “Türkiye’de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenlerin sorunlarını inceleme raporu için bakınız: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf

kelimesini kullanmıştır⁷². Ayrıca Türkiye'nin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile benimsemiş olduğu yasal düzenleme açısından Suriye'li sığınmacılara "mülteci" statüsü verilmesi mümkün gözükmemektedir.

Türkiye YUKK ile sığınmacılara ilişkin dört çeşit hukuki statü benimsemiştir. Bunlar mültecilik, şartlı mültecilik, ikincil koruma ve geçici koruma statüleridir. Ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların bu uluslararası koruma statülerinden hangisine dâhil olduklarının tahlili gerekir:

Öncelikle Kanun'daki *mültecilik* tanımına göre ülkemizde bulunan Suriye'li sığınmacıların mülteci olarak kabulü mümkün değildir. Çünkü 61. madde, "*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle*" demektir. Suriye Avrupa Konseyi üyesi olmadığı içindir ki ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların hukuki statüsü *mülteci* değildir. Bu durum Türkiye'nin 1951 Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtla birlikte uygulama tercihinin uygundur.

Ülkemizdeki Suriye'li sığınmacılar, acaba Kanunun benimsediği diğer bir statü olan "şartlı mülteci" olarak kabul edilebilir mi? Kanunda *şartlı mülteci* tanımında "*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle...*" ibaresi ve diğer şartları taşımak kaydı ile ülkemizdeki Suriye'li sığınmacıların "şartlı mülteci" olarak kabulünü mümkün kılar gözükmemektedir. Çünkü Suriye, Avrupa ülkesi dışında bir ülkedir. Kanun'daki şartlı mülteci tanımı ve şartları, Türkiye'nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtla uygulamasını iç hukukta yasal biçimde ifade etmek olarak değerlendirilebilir⁷³. 62. madde tanımından "bireysel olarak ülkemize gelen sığınmacılar" şeklinde anlamak

⁷² Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriye'li Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, ORSAM Raporu, Nisan-2014, s.11, http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/2014424_orsam%20rapor%20189tur.pdf (Erişim: 01.06.2014)

⁷³ Türkiye'nin şartlı mültecilik statüsünü düzenlemesi, kanaatimce Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi kısıtsız şekilde kabul ettiği anlamına gelmez. Kanunda şartlı mülteci statüsü verilen kişilerin "Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, ... Türkiye'de kalmasına izin verilir." denilerek yaklaşım açıkça belirtilmiştir. Bu bakımdan şartlı mültecilik statüsünü de tamamlayıcı koruma mekanizması içinde görmek gerekir diye düşünmekteyim. Aksi görüş için bakınız: ÇİÇEKLİ, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, s.309.

mümkündür. Çünkü kitlesel olarak ülkemize gelen sığınmacılar açısından geçici koruma ihdası bunu teyit eder niteliktedir. Şartlı mülteci statüsü verilen kişilerin “Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, ... Türkiye’de kalmasına izin verilir.” diyerek, sığınmacıların Türkiye’de kalma konusunda yetkili makamların takdir hakkını vurgulamıştır. Şu halde bireysel olarak ülkemize gelen Suriye’li sığınmacılara “şartlı mülteci” statüsü verilmesinde hukuki bir engel yoktur denilebilir. Veya kitlesel olarak ülkemize gelmiş olsalar bile, 62.madde şartlarını taşıyan sığınmacılara şartlı mülteci statüsü verilebilecektir. Ancak söz konusu sığınmacıların “şartlı mültecilik” hukuki statüsü, onlara, Kanun ve Sözleşme ile mültecilere tanınan haklardan yararlanma hakkını vermez.

Ülkemizdeki Suriye’li sığınmacıları, acaba “ikincil koruma” statüsüne dâhil etmek mümkün mü? Kanaatimce ikincil koruma statüsü özel bir statüdür. Çünkü madde hükmü mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen yabancıların ikincil koruma statüsünden yararlanabileceğini öngörmektedir. Suriye’li sığınmacıların ülkelerine geri döndüğü takdirde özellikle “işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak” olması veya “uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak” olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak ikincil koruma statüsünün verilebilmesi için yabancıların *mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmemiş* olması gerekmektedir. Diğer yandan 63. madde metninde “Türkiye’ye kitlesel olarak gelme” durumundan söz edilmediği için, Türkiye’nin ikincil koruma statüsünü tanıma konusunda, sadece maddede yer alan şartlar çerçevesinde ihtiyatlı davranmak istediği söylenebilir. Kaldı ki kural olarak her devletin kendi ülkesi üzerinde, sınırları ulusal ve uluslararası hukuka göre çizilen mutlak bir egemenlik yetkisi bulunmaktadır⁷⁴. Bu durumda Türkiye’nin

⁷⁴ PAZARCI, s.153 ve 214.

Suriye’li sığınmacılara “ikincil koruma” statüsü tanınması mümkün gözükmemektedir.

Suriye’li sığınmacılara ikincil koruma statüsünün verilmemesi gerektiği onların geri gönderilmesi gerektiği anlamına gelmez. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin 32. ve 33. maddelerinde düzenlenmiş olan geri göndermeme ilkesi Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 4. ve 55. maddelerinde ifadesini bulmuştur. Kanuna göre “Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.”(YUKK, m.4) Aynı şekilde “aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz: a)Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar b)Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler c)Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar ç)Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları d)Tedavileri tamamlanıncaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları” (YUKK, m.55) madde metinlerinden de anlaşılacağı gibi Suriye’li sığınmacıların geri gönderilmesi ve sınır dışı edilmesi söz konusu değildir.

Son olarak Suriye’li sığınmacılara “geçici koruma statüsü” uygulanabilir mi? Az yukarıda “geçici koruma statüsü” başlığı altında belirtildiği gibi, geçici koruma statüsü, 1951 Sözleşmesi’nin getirmiş olduğu koruma sisteminden bir sapma olarak değerlendirilse de devletlerin ulusal çıkarlarını ön planda tutarak uyguladıkları bir koruma sistemidir. Kanun’da benimsenmiş olan geçici koruma statüsü de yine özel ve geçici bir statüdür.

Ancak geçici koruma statüsünde belirlenmiş olan şartlar farklıdır. Özellikle “kitlesel olarak gelme” şartı geçici koruma statüsünün belirleyici unsurudur. Bu nedenle ülkemizdeki Suriye’li sığınmacılara, Kanunun getirmiş olduğu uluslararası koruma statüsü türlerinden biri olan “geçici koruma” sağlanmalıdır.

Kanun’a göre “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” (YUKK, m.91) Kanun’da bahsedilen Yönetmelik henüz çıkarılmamakla birlikte İçişleri Bakanlığı tarafından 30.03.2012 tarihli bir Yönerge bulunmaktadır. Bu Yönerge’de üç temel ilkeye yer verilmiştir: 1-Türkiye topraklarına serbestçe kabul edilme 2-Geri gönderilmeme 3-Temel ihtiyaçlarının karşılanması ilkesi. Yönerge’de benimsenen bu ilkeler çerçevesinde Suriye’den ülkemize kitlesel olarak gelen Suriye vatandaşı veya Suriye’de ikamet eden vatansızlara geçici koruma sağlanmaktadır.

Geçici koruma statüsünün sona ermesiyle ilgili dört alternatif bulunduğu söylenebilir, Buna göre 1-Kendi ülkesine dönüş, 2-Üçüncü bir ülkeye yerleşme, 3-İkamet ya da çalışma gibi yabancılık statüye geçiş ve nihayet 4-Mülteci veya diğer uluslararası koruma statülerinden birine geçiş⁷⁵. Buna göre Suriye’den ülkemize gelen kişilerle ilgili olarak bireysel veya toplu olarak diğer uluslararası koruma statülerinden birisinin uygulanması da mümkündür. Bu durum somut olay veya başvuru halinde gerçekleşebilecektir.

⁷⁵ ÇİÇEKLİ, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, s.324.

V-SONUÇ

Az yukarıda belirtildiği gibi kural olarak her devletin kendi ülkesi üzerinde, sınırları ulusal ve uluslararası hukuka göre çizilen, mutlak bir egemenlik yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenle herhangi bir devlet kural olarak, kendi ülkesine sığınma talebiyle gelen bir yabancıyı “sığınmacı” olarak kabul etmek zorunda değildir. Ancak bu yetki uluslararası bazı kurullarla sınırlanabilmektedir⁷⁶. İşte bunlardan evrensel nitelikte olan en önemli uluslararası düzenleme 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Birleşmiş Milletler Cenevre Sözleşmesidir. İşbu Sözleşme 1967 yılında yapılan Protokol ile taraf devletler açısından yeniden düzenlenmiştir. Cenevre Sözleşmesi, öngörülmuş bazı şartlarla, taraf devletleri, sığınma talebiyle ülkesine gelen yabancıları mülteci olarak kabul etme yükümlülüğü altına sokmaktadır.

Sözleşme’ye göre taraf devletler coğrafi kısıt konusunda tercih hakkına sahiptirler. Buna göre taraf devletler bu tercih hakkını, isterse “Avrupa’da meydana gelen olaylar” isterse de “Avrupa’da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar” sebebiyle (Sözleşme’deki diğer şartları taşımak kaydı ile) sığınma talebinde bulunan yabancıları mülteci kabul etme konusunda kullanabileceklerdir. Türkiye bu tercihini “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” coğrafi kısıtından yana kullanmıştır. Bu nedenle Türkiye geçmişten beri *sadece Avrupa ülkelerinden gelen sığınmacıları* mülteci olarak kabul etmektedir.

Uluslararası koruma statülerini ulusal anlamda belirlemek/düzenlemek amacıyla kabul edilen YUKK ile sığınma talebiyle ülkemize gelen yabancılar için dört türlü uluslararası koruma statüsü ihdas edilmiştir. Bunlar, mülteci, şartlı

---

⁷⁶ PAZARCI, s.214.

mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma statüleridir. Bu Kanuna göre, ülkemize sığınma talebiyle gelen Suriye’li sığınmacıların *mülteci* olarak kabulü mümkün değildir. Çünkü Türkiye, “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” ülkemize gelen sığınmacılara mülteci statüsünü tanımaktadır. Ancak Suriye’li sığınmacılara *şartlı mülteci statüsünün* verilmesinde hukuki bir engel gözükmemektedir. Ancak Suriye’li sığınmacıların ülkemize kitlesel olarak gelmesi durumu karşısında Türkiye’nin şartlı mülteci statüsü tanımak konusunda sahip olduğu bu takdir hakkını, bu statüyü vermeme şeklinde kullandığı/kullanacağı anlaşılmaktadır.

Kanunun getirdiği statülerden biri olan *ikincil koruma statüsü*, ancak mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı hallerde verilebilecektir. İkincil koruma statüsünün özel şartlara tabi olduğu ve kitlesel olarak Türkiye’ye gelme halini düzenlemediği düşünülürse Suriye’li sığınmacılara ikincil koruma statüsünün verilmesi de zor gözükmemektedir. Ancak ikincil koruma statüsü şartlarını taşıyan bireysel veya belli grupların bulunması halinde bu statünün tanınması da söz konusu olabilecektir.

Kanunun ihdas ettiği *geçici koruma statüsü* ise acil ve geçici koruma bulmak amacıyla *kitlesel* olarak ülkemize gelenlere/geçenlere geçici olarak verilen bir statüdür. Bir yabancıya geçici koruma statüsünün verilebilmesi Kanun’da aranan şartların yerine getirilmesine bağlıdır. Kanuna göre (a) ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, (b) ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, (c) acil ve geçici koruma bulmak amacıyla (d) kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilecektir. Bu anlamda ülkemizdeki Suriye’li sığınmacılar genel olarak geçici koruma şemsiyesi altında bulunmaktadır.

Sonuç olarak sığınma talebiyle ülkemize gelen yabancılar için Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun öngördüğü uluslararası koruma

statüleri yerinde bir tasnif ve tespittir. Ülkemizdeki Suriye’li sığınmacılara ise Türkiye’nin baştan beri benimsemiş olduğu *misafir* yaklaşımı sürdürülmeli, hukuki olarak isabetli olan *geçici uluslararası koruma statüsü* uygulanmaya devam edilmelidir. Ancak eğer şartları taşıyorsa bu kişiler diğer uluslararası koruma statülerine geçirilebilir. Bu yaklaşım siyasi olarak da Türkiye’nin takip ettiği sığınmacılık politikasına uygun düşecektir.

KAYNAKLAR

Makale ve Kitaplar

BAŞAK, Cengiz, *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, 2011, http://www.mulkiyeteftis.gov.tr/ortak_icerik/mulkiyeteftis/multeciler.pdf(Erişim : 01.06.2014)

BETT, Alexander, Towards “Soft Law” Framework for the Protection of Vulnerable Irregular Migrants”,*International Journal of Refugee Law*, Oxford Universty Press, Vol:22, No:2, 2010.

CARLIER, J.Y. / VANHEULE, D. / HULMANN, K. / GALIANO, C.P.,*Who is Refugee?*, Kluwer Law International, London, 1997.

CHIMNI, B.S. (Ed), *International Refugee Law*, Sage Publications, London, 2000.

ÇELİKEL, Aysel / GELGEL, Günseli Öztekin, *Yabancılar Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2014.

ÇİÇEKLİ, Bülent, *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009.

ÇİÇEKLİ, Bülent, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ağustos-2014.

DARLING Kate, “Protection of Stateless Persons in International Asylum and Refugee Law” *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:21, No:4, December-2009.

DAVIES, Sara E., “Redundant or Essential? How Politics Shaped the outcome of the 1967 Protocol”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:19, No:4, 2007.

EKŞİ, Nuray, *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular*, Beta Yayınevi, İstanbul, Ekim-2012.

ERGÜVEN, Naci S. / ÖZTURANLI, Beyza, “Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türkiye”, *AÜEHFD*, 62 (4) 2013.

HATHAWAY, James C., *The Rights of Refugees Under International Law*, Cambridge University Press, 2005.

KAPLAN, Yavuz, “Avrupa Birliğinin İltica Taleplerinin Kabulü ve Yetki Konusuna İlişkin Yeni Standartları”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜEHFD)*, C.VIII, S.1-2, Erzincan 2004, s.477-499.

KARA, Polat / KORKUT Recep, “Türkiye’de Göç ve İltica”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı:467, Haziran-2010.

MBUYI, Benjamin M., *Refugees and International Law*, Carswell Publishing, 1993.

MCADAM, Jane, “Swimming Against the Tide: Why a Climate Change Displacement Treaty is Not the Answer” (Climate ...), *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:23, No:1, December-2011.

MCADAM, Jane, “Rethinking the Origins of Persecution in Refugee Law” (Persecution ...), *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:25, No:4, December-2013.

- NANDA, Ved (Ed), *Refugee Law and Policy*, Greenwood Press, 1989.
- ODMAN, M, Tevfik, *Mülteci Hukuku*, AUSBF İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara, 1995.
- PARKER, Karen, “The Right sofa Refugees under International Humanitarian Law”, *Refugee Law and Policy*, (Ed: Ved NANDA), Greenwood Press, 1989.
- PAZARCI, Hüseyin, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2011.
- PLENDER, Richard, *International Migration Law*, Martinus Nijhoff Publishers, 1988.
- STEINBOCK, Daniel J., “The Refugee Definition as Law: issues of interpretation”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999.
- SZTUCKI, Jerzy, “Who is Refugee? The Convention Definition: universal or absolute?”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999.
- STOREY, Hugo, “EU Refugee Qualification Directive: a Brave New World”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:20, No:1, 2008.
- TUITT, Patricia, “Rethinking the Refugee Concept”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999.
- TÜRK, Volker, “The Role of UNCHR in the Development of International Refugee Law”, *Refugee Rights and Realities*, (Ed: Nicholson, F.-Twomey, P.), Cambridge University Press, 1999.
- TÜRKOĞLU, Oğuzhan, “Mülteciler Ulusal / Uluslararası Güvenlik”, *Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt/Vol. XXX, Sayı/No. 2, 2011.

Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu

ZEICK, Marjoleine, “UNHCR and Turkey, and Beyond: of Parallel Tracks and Symptomatic Cracks”, *International Journal of Refugee Law*, Oxford University Press, Vol:22, No:4, 2010.

Raporlar

Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council:
<http://www.refworld.org/pdfid/4f197df02.pdf>

Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriye’li Mülteciler Raporu, USAK, Mayıs-2013, http://usak.org.tr/images_upload/files/13-04%20Suriyeli%20M%C3%BClteciler.pdf (Erişim:01.06.2014)

Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriye’li Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler, ORSAM Raporu, Nisan-2014, http://www.orsam.org.tr/en/enUploads/Article/Files/2014424_orsam%20rapor%20189tur.pdf (Erişim: 01.06.2014)

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun “Türkiye’de bulunan mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenlerin sorunlarını inceleme Raporu”: http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/gocmen_raporu.pdf (Erişim: 15.05.2014)

Uluslararası Af Örgütü’nün “İki Arada Bir Derede: Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor” Raporu: <http://www.amnesty.org.tr/ai/node/986> (Erişim: 15.05.2014)

UNCHR Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Raporu, Ekim-2013, http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/faq_-_turkish_+90.pdf (Erişim: 01.06.2014)